ДУРНА, ЩО ВОНА СОБІ ГАДАЄ!

Причепурилися нині всі дівчатка в фабриці туток при одній з найбільше оживлених улиць Відня. Робота, сказати б, не ішла скоріше, як всякого дня, бо годі — направду — працювати скоріше. Всі вони працюють жваво, скоро і багато, бо робота іде "від тисячки". Зготовиш тисячку туток — заробила-сь уже сімдесйт крейцарів. Але тих тисячу туток — то "штука і кавалок". .Найспритніша робітниця зготовить денно три тисячі. І то, коли добрий день.

Нині мав заглянути сам властитель.

Грубас той показувався рідко у фабриці, зіставляв се "дирекції". Сам — як правдивий спортсмен — їздив на кінські перегони, відвідував перший атлетичний клуб у Відні, де було вправді мало тяжких атлетів, але зате цвіла атлетика легка: бігання на всяку віддаль, скоки, кидання каменем і диском, плавання цілими годинами навіть у зимній воді, циклістика і lawn tennis *, яку занесли у Відень англічани, худі, як хорти.

Не диво, отже, що у фабриці, як сказано, являвся тільки раз на місяць^

Але тепер в протягу одного тижня відвідав її три рази, нині ожидали його вчетверте. Се дивувало всіх.

Розумніші і старші робітниці знали добре, що віщували відвідини пана фабриканта. Не одна з них дожила того й на собі.

І нині перешіптувалися в одній, другій і в дальших ком-натах. Говорити багато й голосно було заказано, бо се перепиняє роботі. Ще як добра була надзирачка, то якось

Теніс (англ.).— Ред.

иихопилося голосніше слово. Така надзирачка — на всяку залу, т. е. на тридцять п'ять робітниць, була одна — доносила звичайно "дирекції" про непослух і лінивство, і жертва її гніву діставала звичайно "лявфпас" *. Хотя надзирачками бували звичайно інтелігентніші дівчата, то все ж і між ними знайшлася не одна злюща, як гаденятко. І нещаслива була година з такою...

* * *

— Певно, знюхав молоде ягнятко наш грубий вовчище, що так унадився до фабрики,— сказала зблякована, але слідно, що гарна колись, робітниця в залі третій.

— А чому не має собі позволити ужити любощів,— уне-винняла "грубаса" якась робітниця ззадертим носом. По наголосі й вигляді пізнати було чешку.— Пан собі з него, нема що й казати! Най уживає світа, доки служать літа. Раз молодість, в якій чуєся охоту до любощів...

— А, ти зараз мусиш боронити! До тебе єго серце не затріпаесь, не бійся. Він любить цілі носи, а не недокінчені.

— До мене не затріпаєся єго серце, знаю се добре без тебе, але до тебе тріпалося та й якось дуже скоро перестало. Покинув тебе! Оввa! А не стид тобі?

' — Мовчи, зухвала чешко!

— Мовчи ти, підла людино, котрою хто хоче покидається! — від'їдалась чешка і погрозила зів'ялій красотці кулаком.

— От, не жерли би-сьте ся так ні за що, а згадали направ-ду, до кого то загоріло серце нашого шефа новою любов'ю. Се дуже цікава річ. Ну, як гадаєш, чешка Мариянко? — ві-дозвалася від роботи чистим віденським діалектом висока, статна дівчина.

Чешка респектувала її, бо ж вона мала, прецінь, брата фельдфеблем при "дайчмайстрах". Файний собі хлопець! А то щось значить, мати таку приятельку.

— Я гадаю, Тоні, що йому впала в око надзирачка з другої зали. Тота з фіалковими очима і волоссям, як лен. Не знаю, що він на ній таке угледів! Овва, невидальце!

— Ну, невидальце не невидальце. Але гарніша, як ти, Мариянко-небоже. Вона бодай має чисту сукню щодня, а ти... І добра, дуже добра для дівчат. Сама ще дитина. Щось трошки понад двадцять літ.

Чешка була би на іншу посварила, але на приятельку, що має брата фельдфеблем при "дайчмайстрах", годі було злоститися. Бодай не наголос.

* Звільнення (нім.).— Ред.

Тому по паузі сказала:

— Та й я спостерігала, що він щось на неї попасає оком. А директор — то вже їй надскакує, як цісаревій. Се ж посередник фабриканта в справах любові.. Але знаєш, що я ще спостерегла? Вона, здається, незадоволена з того, що полонила серце мільйонера...

— Ні! Що ти кажеш?

— Що чуєш. Ото дурна! І що вона собі гадає? Утихли, бо надзирачка до них якраз наблизилася з папером у руці.

А тота "дурна" сиділа в другій залі за своїм столом і дивилася непритомним майже оком на працюючі дівчата. Думка її витала коло бідної мами там, у малому словінському місті, і коло доброї хоровитої тітки, у якої мешкала тепер у віддаленій части столиці...

* * *

Інспекція покінчилась, фабрикант вийшов з робітні. Молоду словінку, наймолодшу надзирачку, покликав пан директор фабрики до канцелярії.

— Добре вам у нас. іде? — запитав директор зарум'янілу дівчину.

— Дякую за пам'ять — добре. Я, впрочім, такий короткий час тутка...

— Так, так, але все-таки пізнаєте, що добре. Коби ми тілько були з вас задоволені, то й ви не будете нам мали, що закинути. Ласкавий шеф наш єсть чоловіком добрим — помочі уділить охотно. Тільки треба вдоволити єго. Він вас дотепер дуже собі уподобав. Гадаю, що і ви будете йому вдячні... Коли що маєте... теє... яку потребу... різне буває у великім місті, убратися треба, десь поїхати чи піти... знаєте самі найліпше, то прийдіть сміливо до мене... аякже, тут до канцелярії, і кажіть: треба мені тілько, а ткько., Нащо? Се мене не обходить. І я даю. А зглядно не я даю, тільки моя рука дає з кишені пана властителя. Він для'вас зділає усе... Аякже... Сам казав, що, мовляв, якась дуже порядна панна. Аж приємніше в фабриці, коли маєся таку особу... Чуєте, як казав? То багато значить* Прощу вас — такий пан, мільйонер, і так про вас виражаєся!.. То багато значить... То далеко заведе! Ви знаєте, що він ще — нежонатий... Ану ж, ану ж, кажу" ви подобалися йому дуже... Ану ж... все буває на світі...

Дівчина засоромилась і почервоніла аж по дрібні ушка.

— Смієтеся з мене, пане директор! Ласка ваша! Але я признаюся, що потреби не маю просити о яку там запомогу, тому дякую гарненько за добрі охоти...

— Слухайте, панно. Ви не дитина, розважте собі добре над тим, що я вам сказав нині, що сказав еще перед кількома днями...

— Розважу над тим добре! — відповіла дівчина скоро і, сказавши adieu *, вернула до зали.

Директор стояв хвильку здивований. Потому заломив руки і кликнув:

— Що з нею балакати! Вона не розуміє нічого! Дурна якась! Що вона собі гадає!

Потому приступив до вікна і, визираючи на улицю, підсвистував арію брукової пісні: "Mein Herz ist a Bienenhaus..." **

* * *

При кінці місяця покликали її знову до канцелярії. Пан директор заявив їй торжественно:

— Моя панно, від завтра ви перестаєте бути членом нашого персоналу. Чи ви сего сподівалися?

— Сподівалася...

— Сподівалися? Ви не знаєте, чому се сталось! — Тут прибрав урядову міну.— Пан шеф і властитель фабрики переконався, що ви зам'які на чин надзирачки. Вас робітниці не бояться і не шанують. Ви ще дитина... так сказати б, у всьому ще дитина... Так, так...

Надзирателька розплакалася.

— Хотя дитина я, але знаю, що ви з мене забажали вчинити! Любовниці шукає собі пан фабрикант! Я свого серця і любові не маю на продаж. Най іде шукати собі таких підлих, що згодяться на єго забаганки. Досить я натерпілася за той місяць у вас. Тоті нечемні і безличні пропозиції, тоті надскакування непотрібні... Ох, пане

директор... Я бриджусь такими людьми, бриджуся ними. Бувайте здорові! Дякую за поміч, яку мені подав пан шеф. Дякую!..

Закривши очі руками, обернулася до дверей, щоби вийти. Директор перескочив їй дорогу.

— Але ж, панно моя дорогенька! Я жартував!

— Жартували? — і видивилась на нього здивована,

— Так. Місце не вимовлене... Я хотів вас настрашити. Остаєте у нас і на дальше. Натурально... теє... для пана шефа треба бути інакшою, бо то преці...

— А натурально! — повторила півгнівно і напів з жалем, і, хопивши за клямку, вийшла.

* Прощайте (франц.).— Ред. ** "Мое серце — то вулик..." (нім.).— Ред.

— Панно, прошу вернутися! Маю вам сказати одне словечко тільки! Верніться!

— Прокляті душогуби, розпусники! — крикнула. Але того не почув пан директор.

— Що вона? Збожеволіла? — запитав директора властитель фабрики, що перебував цілий той час в прибічній кімнаті.

— Збожеволіла, ласкавий пане!

— А най їй там! А шкода її! Я б її убрав, як райську птаху. Вона мені закрутила направду голову! Мусить когось мати, коли так гороїжиться. А шкода її.

— От дурна дівка! Може, зловила собі якого студента або бідного урядничину та й панькається з ним. А буде колись того жалувати!

— Але гарна, бестійка, хоч малюй!

* * *

Вона загадала покинути тоту фабрику трикляту хоть би і зараз. Ту для неї отвираеться пекло. Осоружний був їй директор з огидними чемностями, яких було від послідньої розмови і її енергійного виступу таки дуже багато. Осоружний став і фабрикант, котрий являвся у фабриці щодня і видиЕЛював на неї свої вибалушені очі. Осоружне все до-кола...

Тепер от вечором вона поїде до панства Р., у яких є діти до науки й виховування. Знакомі посилали її до того дому. Платня славна, було би з чого помочи мамі і тітці. Дім хороший, порядний. Най тільки дістане ту лекцію, зараз покине фабрику. Се ж і заняття не для неї, дочки бувшого учителя людового*, що, померши, не оставив їй грошей, тільки доволі обширну освіту і защеплені в глибині серця засади чесноти та любов правди.

Вона їхала електричним трамваєм і була вже близько вулиці, де мешкали панство Р. Серце її било надією. Нараз здригнулася. До вагона ввійшов він*— фабрикант. Нині якось не їхав повозкою, як звичайно. Ну, виїмок нині. Побачивши її, вклонився чемно і поважно, удаючи, що не знає о заходах свойого посередника зглядом тієї хорошої женщини. Вона відклонилася рівно ж чемно і подумала: "От, і він тут! Але що мені там! За пару днів не знаємося більше! Ото буде радість, радість!"

А він думав: "Куди вона так їде? Певно, до свого любчика. Певно, на сходини. Я направду цікавий видіти Ромео сеї новітньої Юлії...1 Але не випадає. В, усякім разі, мушу знати, де вона їде..."

Купив білет і сидів, немов не звертаючи уваги на свою робітницю.

Незабаром висіла з вагона. Він зіскочив також неспо-пережено і, побачивши комісіонера, приступив до нього:

— Бачите тоту даму он там? Ідіть за нею, слідіть її. Мушу знати, до кого вона пішла. Ожидаю вас у café "Metropol" *.

— Служу ласкавому панові! — сказав комісіонер і кинувся в скок за гарною дівчиною.

Ввійшла до одної камениці. По камінних ступенях вийшла на другий поверх, вишукала число дверей і задзвонила. Комісіонер станув при дверях іншого помешкання, удаючи, що когось вижидає. Двері не відчинилися, тільки віконце в дверях. Комісіонер чув розмову.

— Хто там?

— Тут панство Р.?

— Тут, а чого вам?

— Хотіла б я поговорити. Зачуваю, що єсть лекція. Приходжу від знакомих панства К.

— Від К.? О, яка ж велика шкода! Передвчора, власне, прийняли ми домову вчительку. Яка шкода! І мамця буде сего жалувати. Тепер нема нікого дома, лиш я. Ах, яка шкода! Прошу кланятися від нас панству К. і сказати, що запізно, бо місце вже заняте!

— Adieu!

— Adieu!

— Зайняте вже, пропало! — шепнула до себе дівчина і притьмом пустилася по сходах. За нею послугач.

Перед каменицею стала. Де тепер іти? Значить: на дальше у тій проклятій фабриці, а як не послухаєш їх під-шептів, то зупинишся на леду! Гарні речі! .

Ішла дальше. Думки напливали роєм. "Ні, я не можу остати в тій фабриці! А без того я не в силі ані запомочи маму, ані бідну тітку... О, проклята красото, причина мойого лиха і скорбот!,. Але ні! Чом же я не маю пожити гаразд?.. Я молода, сдіт широкий, веселий, так усміхається. І він — такий милий — такий вуж — так ласиться... Я його так люблю, так люблю..."

Гадки мішалися. "Іду там, де він часто пересиджує. Перейдуся попри кофейню над дунайським каналом..."

Пішла. В голові її палило.

А вода — каламутна вода в ясну днину — вода тота, спокійненько пливуча, манила її. Так вона почула нараз непе-реможений нагін-потяг до тієї води...

* Кафе "Метрополь" (франц.).— Ред.

До café "Metropol" влетів комісіонер.

— А де вона пішла? — запитав півголосом фабрикант.

— На ратункову станцію!

— Де?.. Чого?.. Як то?

— Скочила в Дунай. Поліцай ледве її витягнув. Жива, натурально... Я навіть не сподівався, що таке станеся, а'то був би перешкодив. Нагло склалося...

Розповів усе дочиста.

— А то дурна раз, гей, дурна! Чи потребувала сего. Була би пані... Така красна, а така, така...

— І була би щаслива!—додав комісіонер, глянувши значучо на фабриканта.

Відгадав його думки...

Відень 1901 р.